

Cuprins

CAPITOLUL 1. DREPTUL SOCIAL.....	5
1. Noțiunea de drept social.....	5
2. Izvoarele dreptului social.....	8
3. Raporturile juridice ale dreptului social.....	11
CAPITOLUL 2. EVOLUȚIA DOMENIULUI SOCIAL ÎN ROMÂNIA.....	13
1. Elemente introductive.....	13
2. Scurtă analiză evolutivă a domeniului social.....	14
2.1. Antichitatea.....	14
2.2. Evul Mediu.....	17
2.3. Renașterea.....	18
2.4. Epoca modernă.....	20
2.5. Perioada interbelică.....	28
2.6. Al Doilea Război Mondial.....	34
2.7. Perioada comunistă.....	35
2.8. Perioada de după 1990.....	40
3. Concluzii.....	46
CAPITOLUL 3. DREPTUL MUNCII.....	48
1. Principiile dreptului muncii.....	48
2. Obiectul juridic și subiectele acestuia în dreptul muncii.....	49
3. Contractul individual de muncă.....	50
3.1. Încheierea contractului individual de muncă.....	50
3.2. Executarea contractului individual de muncă.....	53
3.3. Modificarea contractului individual de muncă.....	67
3.4. Suspendarea contractului individual de muncă.....	69
3.5. Încetarea contractului individual de muncă.....	76
4. Contracte individuale de muncă de tip special.....	82
5. Partenerii sociali.....	85
5.1. Reprezentanții salariaților. Sindicatele.....	85
5.2. Patronatele.....	88
6. Dialogul social.....	89
7. Contractul colectiv de muncă.....	91
7.1. Încheierea contractului colectiv de muncă.....	92
7.2. Executarea contractului colectiv de muncă.....	94
7.3. Încetarea contractului colectiv de muncă.....	94
8. Conflictele de muncă.....	95
8.1. Conflictele colective de muncă.....	95
8.2. Conflictele individuale de muncă.....	99

CAPITOLUL 4. DREPTUL ASIGURĂRILOR SOCIALE	100
1. Principiile dreptului asigurărilor sociale	100
2. Obiectul juridic și subiectele acestuia în dreptul asigurărilor sociale	100
3. Sistemul de asigurări sociale de bătrânețe.....	101
4. Asigurările obligatorii publice de pensie	106
5. Alte drepturi de asigurări sociale	114
6. Pensia privată obligatorie (Pilon 2).....	115
7. Pensia privată facultativă	120
8. Asigurarea de accidente de muncă și boli profesionale	124
9. Asigurarea socială de șomaj.....	128
10. Fondul de garantare a creanțelor salariale.....	134
11. Asigurările de sănătate	136
11.1. Asigurarea socială de sănătate	136
11.2. Asigurarea voluntară de sănătate	142
 CAPITOLUL 5. DREPTUL ASISTENȚEI SOCIALE.....	145
1. Principiile dreptului asistenței sociale.....	145
2. Obiectul juridic și subiectele acestuia în dreptul asistenței sociale.....	145
3. Sistemul de prestații sociale	146
3.1. Alocația de stat pentru copii	148
3.2. Indemnizația pentru creșterea copilului	148
3.3. Alocația pentru susținerea familiei	151
3.4. Venitul minim garantat	151
3.5. Ajutoare de urgență.....	152
3.6. Ajutoare pentru încălzirea locuinței.....	153
3.7. Indemnizațiile lunare și bugetul personal complementar pentru persoanele cu handicap	155
3.8. Indemnizații de hrană pentru infectați/bolnavi HIV/SIDA.....	156
3.9. Alocația de plasament.....	157
3.10. Ajutoare pentru refugiați.....	160
3.11. Indemnizația socială pentru pensionari.....	165
3.12. Ajutorul pentru soțul supraviețuitor.....	166
3.13. Indemnizații cu caracter reparatoriu	166
4. Sistemul de servicii sociale	171
4.1. Principiile și beneficiarii serviciilor sociale.....	171
4.2. Clasificarea serviciilor sociale	173
4.3. Furnizorii de servicii sociale.....	176
4.4. Acordarea serviciilor sociale.....	180
5. Măsuri integrate de asistență socială.....	182
5.1. Prevenirea și combaterea sărăciei și riscului de excluziune socială	182
5.2. Protecția drepturilor copilului	184
5.2.1. Măsuri de protecție a copilului aflat în dificultate.....	187
5.2.2. Reguli speciale de procedură.....	192

5.3. Protecția drepturilor persoanelor cu handicap	193
5.4 Asistența socială a persoanelor vârstnice.....	196
ANEXĂ	
CRONOLOGIA REGLEMENTĂRILOR DOMENIULUI SOCIAL	199
BIBLIOGRAFIE	207

Denisa-Oana PĂTRAȘCU

Drept social

Universul Juridic

București

-2014-

Capitolul 1

Dreptul social

1. Noțiunea de drept social

Conceptul de drept social reprezintă ansamblul de reglementări ale domeniului social care privesc relațiile dintre salariați și angajatori, relațiile acestora cu statul, cu asigurătorii, respectiv relațiile dintre persoanele asistate și stat, urmărind drepturile și obligațiile acestora de-a lungul existenței umane. Astfel, de la momentul nașterii, de-a lungul vieții și chiar după moarte se nasc raporturi sociale care, prin reglementare, devin raporturi juridice.

Delimitarea dreptului social ca ramură distinctă de drept este una de dată recentă, spre deosebire de ramurile de drept distincte care îl alcătuiesc: dreptul muncii, dreptul asigurărilor sociale și dreptul asistenței sociale, care deja au între 50-120 ani de reglementare, și aceasta datorită multiplelor divergențe privind tipul ramurii de drept căreia îi aparține: drept privat (asemenea dreptului muncii și al asigurărilor sociale private) sau drept public (asemenea dreptului asigurărilor sociale de stat și al asistenței sociale), respectiv obiectului juridic al dreptului social, cele două fiind elementele distinctive ale oricărei ramuri de drept.

Obiectul dreptului social, fiind reprezentat de ansamblul reglementărilor relațiilor de muncă, de asigurări sociale și de asistență socială, este diferit în funcție de subiectul raportului juridic, fiind pe rând relațiile de muncă, de asigurări sociale și de asistență socială. Acestea trebuie să aibă un caracter licit (să nu fie în contradicție cu normele juridice), moral și să fie posibile. Elementul comun al obiectului dreptului social, indiferent de reglementare, este generat de dreptul persoanei umane la un nivel de viață decent, rezultat al muncii sau al veniturilor de înlocuire.

Dreptul social reprezintă ramura de drept corelativă legislației muncii și protecției sociale, prin care se reglementează drepturile și obligațiile beneficiarilor la un nivel de trai decent.

Sistemul social este format din 3 componente importante: ocuparea forței de muncă, asigurările sociale și asistența socială.

1. *Ocuparea forței de muncă* din punctul de vedere al populației căreia i se adresează reprezintă zona activă a forței de muncă, persoanele active din punct de vedere al capacității de muncă, care îndeplinesc cumulativ condițiile de vârstă (minimum 16 ani, cu acordul părinților 15 ani, și până la vârsta legală de pensionare, 65 ani bărbații, 63 ani femeile) și care își doresc să lucreze. În funcție de ocuparea forței de muncă persoanele active din punctul de vedere al capacității de muncă sunt: a) persoanele active profesional, angajate în muncă, *in latto sensu*, atât salariați, angajatori persoane fizice, persoane fizice autorizate, persoane cu contract de mandat, liber-profesioniști; 2) persoanele neocupate profesional, categorie în care intră șomerii, persoanele casnice, dar care lucrează în cadrul gospodăriei pentru a-și obține mijloacele de existență, dar și persoanele care nu apar în statistici ca fiind ocupate: salariații la negru sau agricultorii de subzistență.

Normele juridice aplicabile acestui domeniu formează normele dreptului muncii și al dreptului asigurărilor sociale de șomaj, iar legile-cadru sunt Legea nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată, cu completările și modificările ulterioare, respectiv Legea nr. 72/2002 – Legea asigurărilor sociale de șomaj, cu completările și modificările ulterioare.

2. Securitatea socială nu reprezintă doar o preocupare a statelor și a individului de a avea protecție în cazul apariției unui risc care să-i limiteze accesul la venituri care să-i asigure un nivel de viață decent, ci reprezintă și ansamblul de norme juridice care reglementează această activitate, măsurile de protecție, specificul lor și pe beneficiarii acestora.

Normele juridice care reglementează relațiile de securitate socială alcătuiesc ramura juridică a *dreptului securității sociale*¹.

Astfel cum dreptul muncii s-a desprins de disciplina-mamă – dreptul civil, dreptul securității sociale s-a desprins, la rândul său, din dreptul muncii pentru a deveni o disciplină autonomă, o nouă ramură de drept.

Până nu demult, raporturile juridice din domeniul securității sociale au fost considerate a fi conexe raporturilor juridice de muncă, stabilite prin încheierea contractului individual de muncă și incluse și ele dreptului muncii. La acel moment, sistemul nostru de drept stabilea, în general, un raport de cauzalitate directă a accesului la drepturile de asigurări sociale și de asistență socială în considerarea calității de salariat a beneficiarului.

În prezent însă această nouă ramură, deși desprinsă din dreptul muncii, aparține dreptului public, și nu dreptului privat, deoarece este dominat de interesul general, iar în raporturile juridice reglementate prevalează voința statului, a colectivităților publice și nu cea a individului. Subiectele unui asemenea raport nu sunt egale, ci unul dintre ele, reprezentând statul, își impune voința juridică asupra celuilalt. De altfel, sistemele de securitate socială sunt concepute să funcționeze ca servicii publice pentru îndeplinirea unor misiuni în folosul societății².

În acest sens definim dreptul securității sociale ca acea *ramură autonomă a sistemului dreptului alcătuită din ansamblul normelor juridice care reglementează atât relațiile de asigurări sociale, cât și pe cele de asistență socială*.

a. *Asigurările sociale* reprezintă domeniul de activitate al relațiilor de asigurare stabilite ca obligație legală și având ca riscuri asigurate pierderea veniturilor salariale ca urmare a pierderii capacității de muncă (asigurările de sănătate), a pierderii locului de muncă (asigurările de șomaj), a bătrâneții (asigurările sociale de pensie).

În funcție de modalitatea de administrare, asigurările sociale de sănătate și cele de pensie sunt publice și private. Astfel, pentru asigurările de *sănătate* există 2 piloni: *Pilonul I public*, reglementat de O.U.G. nr. 158/2005, respectiv *pilonul II asigurări facultative private*, reglementat de Legea nr. 95/2006 privind reforma în sănătate. *Asigurările sociale* sunt formate din 3 piloni: *Pilonul I*, sistemul unitar de pensii publice (pensie pentru limită de vârstă, anticipată, anticipată parțial, de invaliditate, de urmaș, invalizi, veterani și văduve de război), reglementat de Legea nr. 263/2010, cu modificările și completările ulterioare; *Pilonul II*, reprezentat de pensiile obligatorii administrate privat, reglementate de Legea nr. 411/2004, și *Pilonul III*, reprezentat de pensiile private facultative, reglementat de Legea nr. 204/2006.

¹ Al. Țiclea, *Dreptul securității sociale*, Curs universitar, Ed. Universul Juridic, 2007 p. 6.

² *Idem*, p. 7.

S-a pus recent în discuție faptul că sistemul de pensii din România ar putea fi extins de la trei la cinci piloni, prin înființarea a două noi forme de gestionare a contribuțiilor administrate privat. *Pilonul IV* ar putea fi un fond public de pensii care să multiplice veniturile pilonului I și ar putea fi bazat pe un fond special, rezultat din administrarea privată a activelor constituite din două componente: acțiuni ale statului la diferite societăți comerciale, respectiv de sume în numerar, provenite din privatizări, și din care să fie plătite pensii de tip ocupațional ale bugetarilor cu statut special (forțe armate și siguranță națională, personal navigant, diplomați). *Pilonul V* ar reprezenta o variantă a pilonului III și s-ar putea baza pe economiile individuale, modificarea constând în faptul că asigurările de viață plătite sub formă de pensie ar deveni deductibile.

Asigurările de șomaj sunt administrate de serviciul public de ocupare (Agenția de Ocupare a Forței de Muncă) și sunt reglementate de Legea nr. 76/2002, cu modificările și completările ulterioare, și se aplică *șomerilor și persoanelor asimilate șomerilor* (absolvenți neangajați într-o perioadă de 60 de zile de la absolvire, absolvenți ai școlilor speciale pentru persoane cu handicap sau absolvenți ai instituțiilor de învățământ, în vârstă de 16 ani, care, în cazuri justificate, lipsiți de susținători legali sau ai căror susținători legali dovedesc că sunt în imposibilitatea de a presta obligația legală de întreținere datorată minorilor; persoane care, înainte de efectuarea stagiului militar, nu au fost încadrate în muncă și care într-o perioadă de 30 de zile de la data lăsării la vatră nu s-au putut încadra în muncă).

Asigurările pentru accidente de muncă și boli profesionale sunt administrate în sistem public de Casa Națională de Pensii Publice și sunt reglementate de Legea nr. 346/2002, cu modificările și completările ulterioare.

b. Asistența socială reprezintă domeniul de activitate al securității sociale care reglementează relațiile sociale dintre cetățean și societate prin obligarea acesteia din urmă la un set de măsuri care să îi asigure primului dreptul la viață decentă, în cazul în care veniturile și mijloacele sale de viață nu îi pot oferi mijloacele de subzistență. Măsurile de asistență socială sunt formate din prestații sociale și servicii sociale. Legea-cadru a asistenței sociale este Legea nr. 292/2011, cu modificările și completările ulterioare.

Prestațiile sociale sunt alocările bănești având ca scop susținerea financiară pentru acoperirea unor nevoi punctuale sau determinate de o situație specifică. Cele mai importante prestații sociale sunt: *alocația de stat pentru copii*, reglementată de H.G. nr. 591/1993, cu modificările și completările ulterioare, *alocația familială complementară*, reglementată de O.U.G. nr. 105/2003 și H.G. nr. 1763/2005, *alocația de susținere pentru familia monoparentală*, reglementată de O.U.G. nr. 105/2003 și H.G. nr. 1763/2005; *drepturile financiare pentru nevăzători*, reglementate de O.G. nr. 2/2004; *alocația pentru copiii nou-născuți*, reglementată de Legea nr. 416/2001, H.G. nr. 1099/2001 (în prezent abrogată); *indemnizația lunară de hrană cuvenită adulților și copiilor infectați cu HIV sau bolnavi de SIDA*, reglementată de Legea nr. 584/2002; *ajutorul pentru încălzirea locuinței*, reglementat de O.U.G. nr. 5/2003; *ajutoarele bănești acordate populației cu venituri reduse care utilizează pentru încălzirea locuinței gaze naturale*, reglementate de O.U.G. nr. 91/2005; *asistența socială a persoanelor vârstnice*, reglementată de Legea nr. 17/2000; *ajutoare financiare și de urgență* acordate din Fondul național de solidaritate, reglementate de O.U.G. nr. 118/1999 (în prezent abrogată); *ajutor rambursabil pentru refugiați*, reglementat de O.G. nr. 102/1999; *burse sociale elevi și studenți*, reglementate de Legea nr. 350/2006.

Serviciile sociale reprezintă serviciile acordate de comunitate, cu caracter obligatoriu în sarcina statului (administrația locală) și voluntar de către organizațiile nonguvernamentale,

având ca obiect prevenirea, limitarea și ieșirea din situații de dificultate ori vulnerabilitate, care pot duce la marginalizarea sau excluziunea socială a persoanelor care nu au venituri și mijloace de suport pentru o viață decentă. Pentru serviciile sociale obligatorii administrația publică poate contracta serviciile furnizorilor privați de servicii sociale, acolo unde serviciul public de asistență socială nu poate asigura nivelul stabilit de standardul de calitate.

Serviciile sociale, în funcție de scopul lor, se împart în servicii primare și specializate. *Serviciile sociale cu caracter primar* sunt serviciile sociale care au drept scop prevenirea sau limitarea unor situații de dificultate ori vulnerabilitate, care pot duce la marginalizare sau excluziune socială. *Serviciile sociale specializate* au drept scop menținerea, refacerea sau dezvoltarea capacităților individuale pentru depășirea unei situații de nevoie socială. Beneficiarii pot fi persoanele vârstnice, conform prevederilor din Legea nr. 17/2000; copilul aflat în dificultate, conform dispozițiilor Legii nr. 272/2004, tinerii care părăsesc sistemul de protecție a copilului, conform H.G. nr. 669/2006, persoanele dependente de consumul de droguri, alcool sau alte substanțe toxice, conform H.G. nr. 73/2005; persoanele cu dizabilități, conform Legii nr. 448/2006 și O.U.G. nr. 102/1999; persoanele victime ale violenței în familie, conform H.G. nr. 686/2005; agresorii familiari, Program de interes național „Dezvoltarea serviciilor de recuperare și reintegrare socială destinate agresorilor familiari” din 6 decembrie 2006; persoanele fără adăpost, H.G. nr. 197/2006; îmbunătățirea situației romilor: H.G. nr. 522/2006.

2. Izvoarele dreptului social

Asemenea oricărei ramuri de drept, dreptul social are atât izvoare juridice generale, aplicabile tuturor ramurilor de drept, respectiv ramurilor de drept derivate din dreptul privat, cât și izvoare specifice.

Reprezintă izvor comun Constituția și reglementările internaționale aplicabile domeniului social: Carta Socială Europeană revizuită și Declarația Drepturilor Omului.

Constituția României garantează dreptul la viață și la integritate fizică și psihică¹, dreptul la viață intimă, privată și de familie², dreptul la muncă³, dreptul la liberă circulație⁴,

¹ Art. 22 din Constituția României: (1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate. (2) Nimeni nu poate fi supus torturii și niciunui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant. (3) Pedeapsa cu moartea este interzisă.

² Art. 26 din Constituția României: (1) Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată. (2) Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.

³ Art. 41 din Constituția României: (1) Dreptul la muncă nu poate fi îngrădit. Alegerea profesiei, a meseriei sau a ocupației, precum și a locului de muncă este liberă. (2) Salariații au dreptul la măsuri de protecție socială. Acestea privesc securitatea și sănătatea salariaților, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim brut pe țară, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții deosebite sau speciale, formarea profesională, precum și alte situații specifice, stabilite prin lege. (3) Durata normală a zilei de lucru este, în medie, de cel mult 8 ore. (4) La muncă egală, femeile au salariu egal cu bărbații. (5) Dreptul la negocieri colective în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sunt garantate.

⁴ Art. 25 din Constituția României: (1) Dreptul la liberă circulație, în țară și în străinătate, este garantat. Legea stabilește condițiile exercitării acestui drept. (2) Fiecărui cetățean îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a emigra, precum și de a reveni în țară.

interzicerea muncii forțate¹, dreptul la un nivel de trai decent², dreptul la asociere, protecția persoanelor cu handicap, recunoaște existența sindicatelor, patronatelor și asociațiilor profesionale³, dreptul la învățatură⁴, dreptul la ocrotirea sănătății⁵, dreptul la un mediu sănătos⁶, dreptul la asociere⁷, dreptul la grevă⁸, garantarea libertății economice⁹, dreptul la familie¹⁰,

¹ Art. 42 din Constituție: (1) Munca forțată este interzisă. (2) Nu constituie muncă forțată: a) activitățile pentru îndeplinirea îndatoririlor militare, precum și cele desfășurate, potrivit legii, în locul acestora, din motive religioase sau de conștiință; b) munca unei persoane condamnate, prestată în condiții normale, în perioada de detenție sau de libertate condiționată; c) prestațiile impuse în situația creată de calamități ori de alt pericol, precum și cele care fac parte din obligațiile civile normale stabilite de lege.

² Art. 47 din Constituție: (1) Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, de natură să asigure cetățenilor un nivel de trai decent. (2) Cetățenii au dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit, la asistență medicală în unitățile sanitare de stat, la ajutor de șomaj și la alte forme de asigurări sociale publice sau private, prevăzute de lege. Cetățenii au dreptul și la măsuri de asistență socială, potrivit legii.

³ Art. 9 din Constituția României: Sindicatele, patronatele și asociațiile profesionale se constituie și își desfășoară activitatea potrivit statutelor lor, în condițiile legii. Ele contribuie la apărarea drepturilor și la promovarea intereselor profesionale, economice și sociale ale membrilor lor.

⁴ Art. 2 din Constituția României: (1) Dreptul la învățatură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instrucție și de perfecționare. (2) Învățământul de toate gradele se desfășoară în limba română. În condițiile legii, învățământul se poate desfășura și într-o limbă de circulație internațională. (3) Dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a învăța limba lor maternă și dreptul de a putea fi instruite în această limbă sunt garantate; modalitățile de exercitare a acestor drepturi se stabilesc prin lege. (4) Învățământul de stat este gratuit, potrivit legii. Statul acordă burse sociale de studii copiilor și tinerilor proveniți din familii defavorizate și celor instituționalizați, în condițiile legii. (5) Învățământul de toate gradele se desfășoară în unități de stat, particulare și confesionale, în condițiile legii. (6) Autonomia universitară este garantată. (7) Statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege.

⁵ Art. 34 din Constituție: (1) Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat. (2) Statul este obligat să ia măsuri pentru asigurarea igienei și a sănătății publice. (3) Organizarea asistenței medicale și a sistemului de asigurări sociale pentru boală, accidente, maternitate și recuperare, controlul exercitării profesiilor medicale și a activităților paramedicale, precum și alte măsuri de protecție a sănătății fizice și mentale a persoanei se stabilesc potrivit legii.

⁶ Art. 35 din Constituție: (1) Statul recunoaște dreptul oricărei persoane la un mediu înconjurător sănătos și echilibrat ecologic. (2) Statul asigură cadrul legislativ pentru exercitarea acestui drept. (3) Persoanele fizice și juridice au îndatorirea de a proteja și a ameliora mediul înconjurător.

⁷ Art. 40 din Constituție: (1) Cetățenii se pot asocia liber în partide politice, în sindicate, în patronate și în alte forme de asociere. (2) Partidele sau organizațiile care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept ori a suveranității, a integrității sau a independenței României sunt neconstituționale. (3) Nu pot face parte din partide politice judecătoria Curții Constituționale, avocatul poporului, magistrații, membrii activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici stabilite prin lege organică. (4) Asociațiile cu caracter secret sunt interzise.

⁸ Art. 43 din Constituție: (1) Salariații au dreptul la grevă pentru apărarea intereselor profesionale, economice și sociale. (2) Legea stabilește condițiile și limitele exercitării acestui drept, precum și garanțiile necesare asigurării serviciilor esențiale pentru societate.

⁹ Art. 45 din Constituție: Accesul liber al persoanei la o activitate economică, libera inițiativă și exercitarea acestora în condițiile legii sunt garantate.

¹⁰ Art. 48 din Constituție: (1) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor. (2) Condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege. Căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă. (3) Copiii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie.

garantarea protecției copiilor și tinerilor¹ și a persoanelor cu handicap².

Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale ratificat de România prin Decretul nr. 212/1974³, recunoaște și obligă statele membre ONU să ia toate măsurile pentru a asigura dreptul cetățenilor la condiții de muncă juste și prielnice, dreptul la asigurări sociale și securitate socială, dreptul la ocrotire și asistență cât mai largă acordată familiei, elementul natural și fundamental al societății, în special acordată mamei, copiilor și adolescenților, dreptul la un nivel de trai care să asigure pentru el și familia sa la hrană, îmbrăcăminte și locuință, dreptul la sănătate și la cea mai bună condiție fizică și mentală, dreptul la educație și acces la educație la toate nivelurile, dreptul oricărei persoane de a participa la viața culturală, de a beneficia de progresul științific și aplicațiile sale, de a beneficia de protecția intereselor materiale și morale decurgând din orice producție artistică, literară și științifică.

Carta Socială Europeană a fost ratificată prin Legea nr. 74/1999⁴ și garantează dreptul la: 1. *condiții decente de muncă*, și anume: dreptul la muncă, inclusiv dreptul la orientare și formare profesională; protecția muncii: dreptul la condiții de muncă și la o salarizare echitabile, egalitatea de gen (salarizare egală pentru muncă de valoare egală); dreptul sindical, dreptul de negociere colectivă și dreptul lucrătorilor la informare și consultare, precum și de participare la determinarea și ameliorarea condițiilor și mediului de muncă; protecția specială a anumitor categorii de lucrători: copii și adolescenți, femei, persoane handicapate, lucrători migranți; dreptul la protecție în caz de concediere; dreptul lucrătorilor la demnitate; dreptul lucrătorilor cu responsabilități familiale la egalitate de șanse și de tratament; 2. *coeziune socială*: dreptul la protecția sănătății, dreptul la securitate socială și dreptul la asistență socială și medicală, dreptul de a beneficia de servicii sociale; drepturile copiilor și adolescenților, mamelor, familiilor, persoanelor handicapate, lucrătorilor migranți și familiilor acestora, persoanelor vârstnice; consolidarea egalității dintre femei și bărbați; dreptul persoanelor handicapate la integrare socială individuală, la autonomie personală și la participare în viața comunității; consolidarea dreptului copiilor și adolescenților la protecție socială, juridică și economică; dreptul la protecție împotriva sărăciei și a excluderii sociale; dreptul la o locuință decentă; extinderea interzicerii discriminării.

Convenția internațională privind drepturile copilului, ratificată de România prin Legea nr. 18/1990⁵, reprezintă instrumentul juridic al ONU de protecție a minorilor, prin care statele membre se obligă la respectarea și aplicarea unui set de reguli pentru promovarea

¹ Art. 49 din Constituție: (1) Copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor. (2) Statul acordă alocații pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copilului bolnav ori cu handicap. Alte forme de protecție socială a copiilor și a tinerilor se stabilesc prin lege. (3) Exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sunt interzise. (4) Minorii sub vârsta de 15 ani nu pot fi angajați ca salariați. (5) Autoritățile publice au obligația să contribuie la asigurarea condițiilor pentru participarea liberă a tinerilor la viața politică, socială, economică, culturală și sportivă a țării.

² Art. 50 din Constituție: Persoanele cu handicap se bucură de protecție specială. Statul asigură realizarea unei politici naționale de egalitate a șanselor, de prevenire și de tratament ale handicapului, în vederea participării efective a persoanelor cu handicap în viața comunității, respectând drepturile și îndatoririle ce revin părinților și tutorilor.

³ Publicat în B. Of. nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

⁴ Publicată în M. Of. nr. 193 din 4 mai 1999.

⁵ Publicată în M. Of. nr. 314 din 13 iunie 2001.

drepturilor acestora. Cele mai importante drepturi recunoscute și garantate sunt: dreptul la identitate, dreptul la familie, măsuri de protecție a copilului aflat în dificultate, inclusiv a celui aflat în străinătate, dreptul la opinie al copilului, libertatea de exprimare, libertatea de întrunire pașnică și de asociere, protecția împotriva imixtiunii în viața sa privată și a corespondenței, accesul la informații, principiul responsabilității comune a părinților pentru creșterea și dezvoltarea copilului, protecție împotriva oricărei forme de violență, măsuri de protecție a copilului aflat în proces de adopție, dreptul copiilor handicapați fizic și mental la viață împlinită și decentă, în condiții care să le garanteze demnitatea, să le favorizeze autonomia și să le faciliteze participarea activă la viața comunității, dreptul la un nivel de trai care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială, dreptul la odihnă și la vacanță.

Convenția internațională privind drepturile persoanelor cu dizabilități a Organizației Națiunilor Unite a fost ratificată de România¹ și a intrat în vigoare la 26 octombrie 2010. Una dintre cele mai inovatoare convenții de drepturi ale omului stabilește în sarcina statelor membre măsuri prin care să se asigure că persoanele cu handicap își pot exercita drepturile pe deplin, în condiții de egalitate cu toți ceilalți cetățeni, cu respectarea următoarelor principii: respectarea demnității inalienabile, a autonomiei individuale, inclusiv a libertății de a face propriile alegeri și a independenței persoanelor; nediscriminarea; participarea și integrarea deplină și efectivă în societate, inclusiv la viața publică și politică; respectul pentru diversitate și acceptarea persoanelor cu dizabilități ca parte a diversității umane și a umanității; egalitatea de șanse; accesibilitatea; egalitatea între bărbați și femei; respectul pentru capacitățile de evoluție ale copiilor cu dizabilități și respectul pentru dreptul copiilor cu dizabilități de a-și păstra propria identitate.

Izvoarele specifice sunt legile organice care reglementează domeniul social pe fiecare din componentele sale, precum și ordonanțele de urgență, ordonanțele și hotărârile de guvern de punere în aplicare a primelor, precum și ordinele ministrului muncii și deciziile președintelui Casei Naționale de Pensii Publice și a Agenției Naționale de Ocupare a Forței Muncă, respectiv normele Comisie de Supraveghere a Pensiilor Private/Autorității de Supraveghere Financiară, privind pensiile private.

3. Raporturile juridice ale dreptului social

Raporturile juridice ale dreptului social sunt reprezentate de ansamblul raporturilor relațiilor juridice de muncă, de asigurări sociale și de asistență socială, fiind diferite în funcție de obiectul raportului juridic. Astfel, sistemul social devine un melanj între raporturile care se nasc pe piața muncii, de asigurări sociale și, respectiv, care se nasc din asistența socială.

Având în vedere faptul că ramura juridică a dreptului asistenței sociale și în parte cea a asigurărilor sociale este una de drept public, rezultată din obligația statului față de cetățeni de a asigura un nivel de trai decent, respectiv rezultată din obligația legală de plată a asigurărilor sociale, iar asigurările sociale administrate privat și raporturile de muncă sunt raporturi juridice de drept privat – raporturile juridice de drept social sunt raporturi de drept privat sau public, în funcție de obiectul juridic.

¹ Publicată în M. Of. nr. 792 din 26 noiembrie 2010.